

PRZECIWDZIAŁANIE HEJTOWI WOBEC OSÓB POCHODZENIA UKRAIŃSKIEGO.

Scenariusz warsztatu

Cel warsztatu: Celem warsztatów jest zwiększenie świadomości społecznej na temat zjawiska dyskryminacji wobec osób z Ukrainy przebywających w Polsce. Warsztaty mają na celu wykształcenie postaw sprzyjających równości, szacunekowi i integracji oraz przeciwdziałanie uprzedzeniom, stereotypom i mowie nienawiści. Zostaną przedstawione przykłady hejtu oraz praktyczne zadania polegające na rozpoznaniu treści nacechowanych nienawiścią. Dodatkowo warsztaty mają wzmocnić kompetencje uczestników w zakresie komunikacji międzykulturowej, wesprzeć proces integracyjny oraz promować takie wartości jak solidarność, otwartość i poszanowanie praw człowieka.

Grupa docelowa: Uczniowie szkół ponadpodstawowych, młodzież zainteresowana poszerzeniem swojej wiedzy o problemie dyskryminacji mniejszości narodowych i osób z doświadczeniem migracji w przestrzeni publicznej.

Czas trwania: 45 minut

WPROWADZENIE - 5 MINUT

1. Osoba prowadząca warsztat przedstawia się grupie warsztatowej. Dla ułatwienia, jeśli osoby w grupie warsztatowej nie znają się wzajemnie można rozdać grupie taśmę klejącą i markery, aby każdy wpisał używane przez siebie imię i przykleił w widocznym miejscu.
2. Nakreślenie tematyki warsztatu oraz przedstawienie, dlaczego ten temat jest ważny.
3. Przedstawienie zasad pracy podczas trwania warsztatu:
 - **Swobodna relacja** - jeśli grupa nie ma nic przeciwko, do osoby prowadzącej warsztat zwracamy się po imieniu lub per "Ty";
 - **Komunikat Ja** - mówimy ze swojej perspektywy, nie zakładamy, że wszyscy mają tak samo jak my, nie narzucamy innym naszej perspektywy;
 - **Emocje są okej** - mamy prawo wyrażać wszystkie emocje, jakie się w nas pojawiają tak, by respektować granice swoje i innych;
 - **1 osoba, 1 temat, 1 moment** - mówi jedna osoba, w jednym momencie, na jeden temat;
 - **Szacunek do swoich granic** - respektujemy granice innych i jasno komunikujemy swoje;
 - **Zasada Las Vegas** - jeśli ktoś zdecyduje się podzielić swoim doświadczeniem respektujemy to, nie wynosząc nic poza ten warsztat.

WSTĘP - 5 MINUT

Osoba prowadząca warsztaty wprowadza tematykę warsztatów, zadając osobom uczestniczącym pytania:

1. Z czym kojarzy ci się słowo “dyskryminacja”?
2. Czy spotykasz na co dzień treści lub sytuacje dyskryminujące? Jeśli tak, gdzie najczęściej je widzisz?
3. Jak myślisz z jakimi trudnościami w związku z dyskryminacją mierzą się na co dzień osoby z doświadczeniem migracji?

Następnie osoba prowadząca prowadzi krótką rozmowę. W tym miejscu ważna jest rozmowa, a nie poprawność odpowiedzi, dlatego nie ma odpowiedzi dobrych ani złych.

CZĘŚĆ TEORETYCZNA - 15 MINUT

Prowadzący przedstawia część teoretyczną przy pomocy stworzonej prezentacji multimedialnej.

Każda wspólnota ludzi, tworząca naród lub inną strukturę społeczną dobiera się na zasadzie pewnych podobieństw lub cech, które ułatwiają im wspólne funkcjonowanie. To, co jest nieznane i nie wpisuje się w dotychczasowy schemat potrafi wzbudzić lęk i niechęć ze strony danej społeczności. Nie oznacza to jednak, że dwie grupy nie mogą funkcjonować ze sobą na jednym terenie.

Już historycznie w Starożytnych Atenach czy Sparcie koegzystowały ze sobą różne grupy ludności. Obywatele polis mieli pełnię praw obywatelskich: brali udział w zgromadzeniach na agorze, oddawali głosy w sądzie skorupkowym, mogli sprawować urzędy. Starożytnej Grecji nie była jednak obca migracja, szczególnie w toku rozwoju handlu morskiego czy na skutek wojen toczonych z innymi narodami na terenie polis pojawiały się osoby niebędące obywatelami. Uzyskanie statusu obywatela wymagało tego, aby osoba urodziła się w danym polis z rodziców, którzy również się w nim urodzili, zatem obywatelstwo nabywało trzecie pokolenie z kolei. Współcześnie kwestie te są regulowane odmiennie w każdym państwie - np. w Polsce można uzyskać obywatelstwo w wyniku urodzenia z rodziców, którzy mają obywatelstwo (ani oni, ani dziecko nie muszą zatem rodzić się na terytorium Polski).

Wydzielenie w społeczeństwie osób, które są obywatelami jest potrzebne. To te osoby mają wpływ na politykę państwa, mogą startować oraz głosować w wyborach, skorzystać z prawa inicjatywy ustawodawczej czy głosować w referendum ogólnokrajowych. Odmienne ukształtowanie sytuacji cudzoziemca i obywatela nie jest więc samo w sobie dyskryminujące, jednak nie usprawiedliwia gorszego traktowania, w których nie jest to relewantna (czyli istotna w kontekście danej sytuacji) cecha różnicująca dwie osoby. Nie można np. odmówić cudzoziemcom prawa do życia, ochrony zdrowia (choć mogą mieć inny dostęp np. nie korzystają z karty EKUZ), poszanowania godności, życia rodzinnego, tajemnicy korespondencji i wielu innych praw zawartych w Konstytucji, Europejskiej Konwencji Praw Człowieka czy innych dokumentach prawnych.

Różnicowanie sytuacji nie usprawiedliwia zatem postaw takich jak:

Ksenofobia → postawa niechęci, lęku lub wrogości wobec obcych, osób pochodzących z innych krajów lub grup etnicznych. W praktyce może przejawiać się jako brak zaufania, uprzedzenia, agresja słowna, a nawet przemoc fizyczna wobec osób postrzeganych jako „inne”. Współczesna ksenofobia często dotyczy migrantów, uchodźców, czy osób o odmiennym pochodzeniu narodowym.

Etnocentryzm → przekonanie o wyższości własnej grupy etnicznej lub kulturowej nad innymi. Osoby o postawie etnocentrycznej oceniają inne kultury przez pryzmat własnej i często uważają „obcych” za gorszych, mniej rozwiniętych lub niewłaściwych. Etnocentryzm może prowadzić do tworzenia barier społecznych, izolacji i pogłębiania uprzedzeń.

Takie postawy same w sobie nie są obce człowiekowi, zwłaszcza w zetknięciu z inną kulturą, której nie rozumiemy. Początkowo mogą szokować nas i zadziwiać zwyczaje, praktyki religijne lub święta obchodzone w innych krajach i kulturach. Jednak samo zdziwienie czy stwierdzenie, że wolimy obchodzić nasze własne święta i kultywować polskie tradycje nie jest jeszcze postawą etnocentryczną i ksenofobiczną. Jeżeli zaczynamy ograniczać możliwość uczestnictwa cudzoziemców w życiu publicznym, nazywamy ich kulturę prymitywną i gorszą od naszej to wówczas już zaczynamy myśleć w kategoriach ksenofobii i pogardy wobec innych narodów. Takie podejście prowadzi do powstania i utrwalenia się stereotypów na temat danej kultury, kraju lub grupy społecznej.

Stereotypy to uproszczone, często krzywdzące przekonania o danej grupie społecznej, narodowej lub etnicznej. Mogą one dotyczyć wyglądu, zachowań, cech charakteru, a nawet wartości. Stereotypy są zazwyczaj oparte na niepełnych informacjach, mitach i uprzedzeniach, a nie na rzeczywistości.

W Polsce obserwujemy obecnie nasilenie stereotypów wobec osób z doświadczeniem migracji, a przede wszystkim wobec osób z Ukrainy. Przyczyn tego nasilenia można doszukiwać się w:

- **Dezinformacji** – rozprzestrzenianie nieprawdziwych informacji np. o rzekomych „przywilejach dla Ukraińców” lub fałszywe doniesienia o przestępstwach, które miałyby być przez nich popełniane.
- **Narracji politycznej** – niektóre środowiska polityczne wykorzystują w przekazie lęki społeczne i nastroje antyimigranckie, by zyskać poparcie
- **Różnicach kulturowych** – różnice językowe, obyczajowe i religijne, a nawet te związane z systemem szkolnictwa czy pracy, w którym do tej pory funkcjonowały osoby z Ukrainy mogą być źródłem nieporozumień i uprzedzeń, jeśli nie towarzyszy im edukacja i dialog międzykulturowy.
- **Nagły wzrost liczby uchodźców z Ukrainy** – wywołany wojną w 2022 roku napływ dużej liczby osób szukających schronienia w Polsce wywołał napięcia społeczne i obawy, szczególnie wśród tych, którzy postrzegają obcych jako zagrożenie. Państwa z reguły nie są przygotowane na przyjazd znacznej grupy osób z ościennego państwa uciekających przed wojną, dlatego trudno jest efektywnie zarządzać migracją i ułatwić proces integracji zarówno dla cudzoziemców, jak i obywateli danego kraju.

Jednak nawet my jako zwykłe jednostki możemy przeciwdziałać dyskryminacji i mowie nienawiści wobec osób z Ukrainy.

- **Jak reagować i gdzie zgłaszać?**

1. Zgłoszenia w Internecie

- Zgłaszaj rasistowskie i ksenofobiczne treści w mediach społecznościowych (Facebook, X, Instagram, TikTok – każda platforma ma narzędzie do raportowania mowy nienawiści).
- Zrób zrzut ekranu jako dowód i zachowaj link do posta. (Pamiętaj, że jeśli chcesz, aby screen był dowodem w postępowaniu sądowym musi być on poświadczony przez notariusza.)

2. Instytucje i organizacje pomocowe:

- **OMZRiK** (Ośrodek Monitorowania Zachowań Rasistowskich i Ksenofobicznych)

E-mail: kontakt@omzrik.pl

Strona: www.omzrik.pl

- **Stowarzyszenie Interwencji Prawnej (SIP)**

Pomoc prawna dla cudzoziemców i ofiar dyskryminacji

Strona: [[www.interwencjaprawna.pl](https://interwencjaprawna.pl)](https://interwencjaprawna.pl)

- **Rzecznik Praw Dziecka** (jeśli dotyczy dzieci)

Infolinia: 800 12 12 12 (bezpłatna)

Strona: [[www.brpd.gov.pl](https://brpd.gov.pl)](https://brpd.gov.pl)

Warto pamiętać również, że wypowiedzi i zachowania dyskryminacyjne mogą nosić znamiona przestępstwa.

Oto przykładowe przestępstwa, które mogą mieć podłoże dyskryminacyjne:

- Art. 119 Kodeksu karnego – przemoc lub groźba wobec osoby z powodu jej przynależności narodowej/etnicznej.
- Art. 256 kk – publiczne propagowanie faszyzmu, nawoływanie do nienawiści na tle narodowościowym.
- Art. 257 kk – znieważenie osoby z powodu jej przynależności narodowej, etnicznej, rasowej lub wyznaniowej.
- Art. 212 k.k. - pomówienie innej osoby o takie zachowanie lub cechy, które mogą ją poniżyć w opinii publicznej lub narazić na utratę zaufania.
- Art. 216 k.k. - publiczne znieważenie innej osoby w sposób słowny, gestem lub działaniem.
- Art. 217 k.k. - uderzenie lub inne naruszenie nietykalności cielesnej innej osoby.
- Art. 190 k.k. - grożenie innej osobie popełnieniem przestępstwa na jej szkodę lub na szkodę jej bliskich.
- art. 190¹ k.k - uporczywe nękanie lub prześladowanie, które wzbudza uzasadnione poczucie zagrożenia lub narusza prywatność

Każda osoba, która jest świadkiem przestępstwa lub ma takie podejrzenie, że przestępstwo zostało popełnione np. słyszała opowieść koleżanki, która jest Ukrainką o tym, że ktoś ją wyzywa i grozi pobiciem, może złożyć zawiadomienie o popełnieniu przestępstwa.

1. Zawiadomienie można złożyć:
2. ustnie lub pisemnie na komisariacie policji
3. pocztą lub mailowo do prokuratury (należy wskazać możliwie jak najwięcej danych: opis zdarzenia, datę, miejsce, dane sprawcy – jeśli są znane, dowody np. zrzuty ekranu)
4. anonimowo, ale najlepiej podać kontakt, by umożliwić dalsze działania.

Dyskryminacja i ksenofobia wobec osób pochodzenia ukraińskiego to zjawiska, którym trzeba przeciwdziałać na wielu poziomach – edukacyjnym, społecznym i prawnym. Warto pamiętać, że każda osoba może mieć wpływ na kształtowanie bezpiecznego i otwartego społeczeństwa – poprzez edukację, reagowanie na mowę nienawiści, a także wspieranie ofiar dyskryminacji.

CZĘŚĆ PRAKTYCZNA - 15 MINUT

Prowadzący dzieli klasę na 4 grupy. Każda grupa dostaje scenariusz hipotetycznej sytuacji w której osoba pochodząca z Ukrainy spotyka się z hejtem ze strony innych osób.

Każda grupa ma 7 minut na znalezienie rozwiązania dla podanego scenariusza i wypracowanie wspólnie zasad, które można by było zastosować.

Kolejne 8 minut są przeznaczone na zaprezentowanie wyników działań przez każdą z grup (każda grupa ma 2 minuty)

SCENARIUSZ 1

Do klasy przychodzi nowy chłopak pochodzenia ukraińskiego. Początkowo słabo sobie radzi z językiem polskim i na lekcjach nie rozumie wszystkich poleceń od nauczyciela. Jego słaba znajomość języka polskiego staje się przyczyną dla szyderstw ze strony rówieśników. Zaczynają obraźliwie naśladować jego akcent, naśmiewać się z niego i kwestionować jego zdolności poznawcze. Widać, jak chłopak się zamyka i nie próbuje nawet nawiązywać znajomości z innymi osobami z klasy.

- Jakie kroki podjął/podjęła byś w takiej sytuacji?

SCENARIUSZ 2

Idąc ulicą widzisz agresywnego mężczyznę, który werbalnie atakuje grupę młodszych osób. Wyzywa ich oraz w wulgarnej formie sugeruje im powrót do kraju z którego przyjechali.

- Co zrobisz będąc świadkiem tej sytuacji?
- Jakie kroki podejmiesz?

SCENARIUSZ 3

Na portalu społecznościowym natrafiasz na osobę, która rozprzestrzenia nieprawdziwe informacje na temat uchodźców z Ukrainy. Poszerza popularne mity głoszące o tym, że osoby z Ukrainy dostają się bez kolejki do lekarza; o tym, że nie zasługują na pomoc, bo część z nich porusza się luksusowymi autami; o tym, że zabierają Polakom pracę i są niewdzięczni za udzieloną dla nich pomoc.

- Jakie działania podejmiesz w takiej sytuacji?
- Czy twoim zdaniem będą to działania skuteczne?

SCENARIUSZ 4

Do twojej klasy przychodzi nowa dziewczyna pochodzenia ukraińskiego. W związku z tym, że musiała uciekać z miejscowości, która szybko została objęta walkami nie zdążyła zabrać wszystkich swoich rzeczy. Dzięki pomocy organizacji humanitarnych otrzymała rzeczy, które są dosyć zwykłe i niczym się nie wyróżniają. Jej rodzinę, nie stać na to, żeby kupić jej nowe ubrania. W związku z tym, że musi się często ubierać w te same ciuchy stała się powodem wyśmiewania jej trudnej sytuacji finansowej wśród rówieśników.

- Jakie działania podejmiesz, żeby zaprzestać wyśmiewania i wsparcia tej dziewczyny?

ZAKOŃCZENIE - 5 MINUT

Prowadzący podsumowuje treści przedstawione podczas warsztatu. Podkreśla potrzebę przeciwdziałania dyskryminacji w przestrzeni publicznej, zwiększenia integracji osób z Ukrainy w polskim środowisku naukowym oraz kierowanie się zasadami wzajemnej solidarności oraz poszanowania wobec innej jednostki.